

О. Ф. Бантишев, В. В. Остроухов, С. І. Голотін

**Відповідальність за кримінальні
правопорушення, що вчиняються
на релігійному підґрунті в умовах
воєнного стану**

Практичний посібник

ЮРИНКОН ІНТЕР
Київ–2025

УДК 343.34:343.222
Б12

Бантишев О. Ф., Остроухов В. В., Голотін С. І.

Б12 Відповідальність за кримінальні правопорушення, що вчиняються на релігійному підґрунті в умовах воєнного стану: практ. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 80 с.

ISBN 978-966-667-892-1

Розглянуті питання відповідальності за кримінальні правопорушення, що вчиняються на релігійному підґрунті в умовах воєнного стану.

Звертається увага на можливість подальшого вдосконалення статей КК України, що передбачають відповідальність за ці кримінальні правопорушення.

Для аспірантів, молодих учених та професорсько-викладацького складу навчальних закладів.

УДК 343.34:343.222

Видавництво «Юрінком Інтер» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. Ця книга виготовлена з паперу, сертифікованого Forest Stewardship Council®

ISBN 978-966-667-892-1

© Бантишев О. Ф., Остроухов В. В., Голотін С. І., 2025
© Юрінком Інтер, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Експансія російської православної церкви на українській землі (історичний аспект)	9
2. Аналіз складів кримінальних правопорушень, що вчиняються на релігійному підґрунті	21
3. Інші кримінальні правопорушення, що вчиняються на релігійному підґрунті	53
4. Право на необхідну оборону та затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення, а також виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України	65
Висновок.....	75
Список використаних джерел.....	78

ВСТУП

Важливим показником демократизації суспільства є свобода світогляду, свобода віросповідань. Державотворчими принципами в Україні є забезпечення права на свободу світогляду і віросповідання кожного громадянина¹. Життєві інтереси суспільства і держави полягають у тому, щоб будь-які релігійні конфесії функціонували у правовому полі держави, не мали суперечностей, які б переростали у протиборство, відкриті суперечки та ворожнечу.

Важливим засобом забезпечення свободи совісті є наявність у чинному Кримінальному кодексі України групи норм, які забезпечують рівноправність громадян незалежно від їх релігійних переконань; забезпечують безпеку релігійних споруд чи культових будинків, релігійних святинь; неприпустимість посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів.

Положення чинних нормативних актів України спрямовані на забезпечення пріоритету прав людини, верховенство закону та єдине правове поле для усіх суб'єктів державно-церковних відносин незалежно від їхнього громадянства, фінансових можливостей та політичного впливу.

До основних принципів здійснення державно-церковної політики в Україні належать: пріоритет прав людини, верховенство закону та єдине правове поле для усіх суб'єктів державно-церковних відносин незалежно від їхнього громадянства, фінансових можливостей та політичного впливу; суворе дотримання балансу між інтересами особи, громади віруючих, конфесії, суспільства, держави та їхня взаємна відповідальність щодо захисту національних інтересів у духовно-релігійній сфері; своєчасність та адекватність дій держави стосовно реальних загроз національній безпеці України з метою якнайефективнішого захисту національних інтересів у духовно-релігійній сфері; пріоритет ненасильницьких договірних засобів при вирішенні і внутрішніх, і зовнішніх конфліктів у сфері духовно-релігійних відносин; відповідність

¹ Див.: Релігієзнавчий словник / за ред. А. Колодного і Б. Лобовика. К.: Четверта хвиля, 1996.

концепції, форм та методів забезпечення національної безпеки України у духовно-релігійній сфері загальноєвропейській та світовій системам безпеки, а також створення відповідних умов інтеграції до цих систем².

Перш ніж звертатись до аналізу кримінальних правопорушень, що вчиняються на релігійному підґрунті, звернемо увагу на те, що в науці кримінального права України традиційним є позичене з кримінального права колишнього СРСР дослідження складу кримінального правопорушення від об'єкта кримінального правопорушення через об'єктивну сторону суб'єкта та суб'єктивної його сторони.

Але на практиці ми перш за все зіштовхуємося з об'єктивною стороною кримінального правопорушення, з її проявами або наслідками.

Саме тому пропонується проводити аналіз складу кримінальних правопорушень починаючи з об'єктивної сторони за такою схемою:

- об'єктивна сторона складу кримінальних правопорушень;
- суб'єкт кримінальних правопорушень;
- суб'єктивна сторона складу кримінальних правопорушень;
- об'єкт складу кримінальних правопорушень;

Із цією пропозицією один з авторів виступав раніше³.

Загальноприйнято, що будь-яке кримінальне правопорушення посягає на правоохоронні суспільні відносини, цінності права, блага або інтереси.

Але слід звернути увагу, що у деяких кримінальних порушеннях у чинному Кримінальному кодексі України можна виділити низку статей, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення, які посягають на правоохоронні суспільні відносини, цінності права, блага або інтереси і водночас формують

² Сьомін О. В., Кальниш Ю. Г., Петрик В. М., Остроухов В. В. Державно-церковні відносини: світовий досвід і Україна (історико-політичний аналіз): монографія. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. С. 114.

³ Див.: Бантышев А. Ф. Преступление против собственности в проекте УК (объект и общие вопросы анализа состава) / А. Ф. Бантышев. Проблемы борьбы со злочинністю у сфері економічної діяльності: мат. міжнародної науково-практичної конференції 15–16 грудня 1998 р. Харків: Право, 1998. С. 134–136.

суспільно небезпечні, шкідливі суспільні, точніше антисуспільні, антисоціальні, відносини, до чого і прагне суб'єкт кримінального правопорушення.

Саме до таких кримінальних правопорушень належать деякі кримінальні правопорушення, які вчиняються на релігійному підґрунті, що докладно буде розглянуто нижче.

Розглядаючи питання про кримінально-правову відповідальність за діяння, які вчиняються на релігійному підґрунті шляхом використання або під виглядом виконання (здійснення) релігійних обрядів або спрямовані проти релігії, слід підкреслити, що вирішення питання про кримінальну відповідальність за ці діяння жодною мірою не залежить від приналежності винної особи (винних осіб), суб'єкта чи суб'єктів кримінального правопорушення до тої чи іншої релігії, до тої чи іншої її гілки, до тої чи іншої секти⁴.

Частина друга ст. 110 КК України «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України» передбачає відповідальність за умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій, поєднані з розпалюванням національної чи релігійної ворожнечі.

Пункт 14 ч. 2 ст. 115 КК України «Умисне вбивство» передбачає відповідальність за умисне вбивство на ґрунті расової, релігійної чи національної нетерпимості. Сюди також слід було б додати соціальну ворожнечу.

До обставин, обтяжуючих відповідальність за умисне вбивство, слід було б додати також умисне вбивство, вчинене в особливий період, за наявності воєнного стану; з ритуальною метою та з метою канібалізму.

Терористичний акт (ст. 258 КК України) передбачає, що це кримінальне правопорушення може вчинятися і з метою привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а стаття 442 КК України «Геноцид» передбачає відповідальність за діяння, умисно вчинене

⁴ Секта — це релігійна громада, що відокремилась від панівної церкви.

з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи. Сюди слід додати і соціальну групу.

Слід визначити, що під час проведення злочинної війни проти України російські окупанти вчинили на території України безліч тяжких кримінальних правопорушень, тобто таких, що відповідно до частини п'ятої статті 12 КК України «Кваліфікація кримінальних правопорушень» передбачають основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років, і особливо тяжких кримінальних правопорушень, які частина шоста статті 12 КК України визначила як такі, що передбачають основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.

Генеральний прокурор України повідомляв, що з початку воєнних дій в Україні російські військовослужбовці вчинили на території нашої держави понад 70 000 зареєстрованих кримінальних правопорушень.

Слід зазначити, що особи, які вчинили кримінальне правопорушення на території України, підлягають кримінальній відповідальності за Кримінальним кодексом України (далі — КК України). Див. частину першу статті 6 КК України.

Особливо слід відзначити, що кримінальне правопорушення визнається вчиненим на території України, якщо його було почато, продовжено, закінчено або припинено на території України (частина 2 статті 6 КК України), і що кримінальне правопорушення визнається вчиненим на території України, якщо його виконавець або хоча б один із співучасників діяв на території України (частина 3 статті 6 КК України).

Російська Федерація і її Московський патріархат перетворили релігію на джерело кримінальних правопорушень, їх патріарх благословляє на війну в Україні і знищення ні в чому не винних громадян.

Українська православна церква російської патріархії перетворилась на диверсійний підрозділ РФ.

Із мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості окупанти вчиняють умисні вбивства (п. 14 частини 2 статті 115 КК України), умисні тяжкі тілесні ушкодження (частина 2 статті 121 КК України), а також середньої тяжкості тілесні ушкодження (частина 2 статті 122 КК України).

До обставин, обтяжуючих відповідальність за умисне вбивство, вчинене в особливий період, за наявності воєнного стану, слід додати умисне вбивство, вчинене з ритуальною метою або з метою канібалізму.

Отже, розглянемо кримінальні правопорушення, що вчиняються на релігійному підґрунті і які ми пропонуємо об'єднати в окремому розділі КК України. Кримінальні правопорушення, що вчиняються на релігійному підґрунті, тобто передбачені ст.ст. 161, 178, 179, 180 та 181 КК України.

Оскільки вказані види посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, умисне вбивство, терористичний акт та геноцид можуть вчинятися на релігійному підґрунті, у цій роботі ми розглянемо і ці кримінальні правопорушення.